Uradni list
Evropske unije

SL
Serija C

C/2025/769

11.2.2025

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Politika na področju vode: krepitev vloge mladih, žensk ter domorodnih in lokalnih skupnosti

(mnenje na lastno pobudo)

(C/2025/769)

Poročevalka: **Milena ANGELOVA**

Soporočevalec: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Svetovalca	Ioannis N. GRIGORIADIS (za soporočevalca) Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA (za poročevalko)
Sklep plenarne skupščine	18. 1. 2024
Pravna podlaga	člen 52(2) Poslovnika
Pristojnost	strokovna skupina za zunanje odnose
Datum sprejetja na seji strokovne skupine	12. 11. 2024
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	4. 12. 2024
Plenarno zasedanje št.	592
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	189/2/6

1. Sklepi in priporočila

1.1 Potem ko je Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) že pripravil mnenje o modri diplomaciji ([1]), se v tem dokumentu osredotoča na mlade, ženske ter domorodne in lokalne skupnosti (vključno z migranti in invalidi), tj. skupine prebivalstva, ki jih najbolj prizadene vodni stres. Te skupine imajo po drugi strani ogromen neizkoriščen potencial, saj lahko prispevajo k trajnostnemu gospodarjenju z vodo, uporabijo vodo kot instrument za spodbujanje miru in stabilnosti ter s tem prispevajo k modri diplomaciji.

1.2 Po vzoru poziva h globalni Evropi, ki izkorišča moč partnerstev ([2]), EESO, ki pozdravlja imenovanje evropskega komisarja za okolje, odpornost v zvezi z vodo in konkurenčno krožno gospodarstvo, poziva EU, naj tem skupinam nameni ustrezno pozornost v svojih zunanjih odnosih in mednarodnem sodelovanju, ter predlaga ***vodilni partnerski program o njihovem celovitem opolnomočenju,*** ki ga podrobneje predstavlja v točki 4.4 v nadaljevanju.

1.3 Dostop do čiste vode, izobraževanje, zaposlovanje in sodelovanje pri oblikovanju politik so ključni elementi opolnomočenja. Boljši dostop do storitev oskrbe z vodo, sanitarne oskrbe in higiene je bistven, saj se s tem pridobi čas za izobraževanje in poklicno usposabljanje, odprejo se bolj raznolike možnosti zaposlovanja ter okrepi sposobnost prispevanja h gospodarjenju z vodo in politikam na tem področju. Nove tehnologije skupaj z znanjem domorodnih ljudstev, ki se uporablja na spoštljiv način, in ustrezno usmerjeno financiranje so potrebni dejavniki, ki krepijo opolnomočenje, medtem ko mednarodne konvencije o človekovih pravicah, delu, boju proti korupciji in okolju tvorijo ustrezen pravni okvir. K opolnomočenju prispevajo tudi kampanje obveščanja o vprašanjih, povezanih z vodo.

([1]) UL C, C/2023/862, 8.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/862/oj.
([2]) Politične usmeritve Ursule von der Leyen, julij 2024.

1.4 Za opolnomočenje mladih so potrebni pozitivni obeti na področju izobraževanja in zaposlovanja, od osnovnega izobraževanja prek poklicnega usposabljanja do visokošolskega izobraževanja. Poleg kompetenc, povezanih z vodo, bi bilo treba mlade opremiti s splošnimi državljanskimi veščinami in podjetniškimi spretnostmi, da bodo lahko kot današnji nosilci sprememb in prihodnji nosilci odločanja prispevali h gospodarjenju z vodo, zaposlovanju in oblikovanju politik ([3]). Mladim so v nekaterih skupnostih, med drugim v domorodnih skupnostih, zaupane naloge vodenja. Iz teh izkušenj se je mogoče učiti.

1.5 Ustrezne storitve oskrbe z vodo, sanitarne oskrbe in higiene so bistvene za krepitev vloge žensk, saj so ženske in deklice na večini območij z močnim vodnim stresom zadolžene za iskanje rešitev in zato prikrajšane pri izobraževanju, usposabljanju, zaposlitvenih možnostih in osebnem razvoju. Še en pomemben dejavnik je popolna enakost spolov na področju izobraževanja in dela, na ravni oblasti in v podjetništvu. Ustrezno pozornost je treba nameniti dostojnim delovnim pogojem, vključno s preprečevanjem diskriminacije in nadlegovanja. Da bi se ženske lahko ukvarjale s podjetništvom, je treba zagotoviti enak dostop do infrastrukture, zemljišč in financ ter ustvariti poslovne pogoje brez korupcije. Ženske bi bilo treba tudi spodbujati in podpirati pri zasedanju vodilnih položajev v politiki in gospodarstvu ter v vseh organizacijah, dejavnih na področju gospodarjenja z vodo in modre diplomacije.

1.6 Potrebne so konkretne platforme za vsebinski dialog med domorodnimi skupinami in nacionalnimi ali lokalnimi organi ter bolj proaktivno in sistematično vključevanje domorodnih ljudstev v procese mednarodnega sodelovanja. Lokalnim skupnostim je treba zagotoviti dostop do infrastrukture, informacij, izobraževanja in usposabljanja, organizacije civilne družbe na lokalni ravni pa bi morale biti vključene v lokalne procese oblikovanja politik ter pritegniti in opolnomočiti domorodne skupine ([4]).

1.7 Modra in digitalna tehnologija sta ključnega pomena za izboljšanje gospodarjenja z vodo ter dostopa do čiste vode in sanitarnih storitev. Zaradi kritične narave vodnih, energetskih in digitalnih sistemov ter povezav med njimi je treba v celoti razviti infrastrukturo. Zaščita virov, ohranjanje mokrišč ([5]), preprečevanje onesnaževanja in biološke kontaminacije ter nadzor nad njima so bistveni za trajnostno gospodarjenje z vodo. Mnoge avtohtone skupine pri upravljanju vodnih virov še vedno sledijo močnim etičnim načelom in njihovo sodelovanje je ključnega pomena za soočanje z vse večjimi izzivi na področju vode.

1.8 Za razvoj infrastrukture, izobraževanje in splošno krepitev zmogljivosti sta ključna učinkovito partnerstvo in financiranje. Pri tem so bistvenega pomena tako sredstva EU kot tudi nacionalni donatorski programi, za ustvarjanje sinergij in čim boljše izkoriščanje dodeljenih sredstev pa je ključno usklajevanje. Pomembno je izmenjati dobre prakse in zagotoviti spodbude za ohranitev donatorskih programov v vodnem sektorju. Vključiti je treba tudi reke, jezera in druge ekosisteme mokrišč, saj so to ključni vodni viri. Prav tako je treba evidentirati in spremljati uporabo sredstev ter zagotoviti, da je financiranje učinkovito in podpira opolnomočenje ranljivih skupin.

2. **Splošno ozadje in obseg teme**

2.1 To mnenje na lastno pobudo je nadaljevanje mnenja EESO o modri diplomaciji ([6]) in krepi osrednjo vlogo te diplomacije v pobudi EESO, v kateri ta opozarja EU na vodo kot vse bolj redek vir, ki je ključnega pomena za svetovno prihodnost, ter jo poziva k spodbujanju modrega dogovora za povečanje z vodo povezane varnosti, odpornosti in trajnostnosti v EU in po svetu ([7]).

([3]) Na primer Evropska državljanska pobuda za Evropo, ki pametno ravna z vodo in je odporna v zvezi z njo: https://citizens-initiative.europa.eu/initiatives/details/2024/000010_sl.

([4]) Dober primer je UWASNET v Ugandi, https://uwasnet.org/.

([5]) Konvencija o mokriščih iz leta 1971, ki se ji je pridružilo 172 držav z vsega sveta, tudi prispeva k opolnomočenju ranljivih skupin: https://www.ramsar.org/news/empowering-women-restoring-wetlands-go-hand-hand.

([6]) UL C, C/2023/862, 8.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/862/oj.

([7]) UL C, C/2024/878, 6.2.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/878/oj.

2.2 Voda je ključnega pomena za človekovo življenje in dostojanstvo. OZN dostop do vode in sanitarnih storitev priznava kot temeljno človekovo pravico. Varstvo rek, jezer, mokrišč in vodonosnikov ([8]) ter zagotavljanje ustreznih, dostopnih in cenovno dosegljivih storitev oskrbe z vodo, sanitarne oskrbe in higiene sta nujna za javno zdravje in človekov razvoj. Vendar se svetovni vodni stres, problemi in tveganja povečujejo zaradi netrajnostnega gospodarjenja z vodnimi viri, podnebne krize in hitro naraščajočega števila prebivalstva, ki je posledica visoke rodnosti ali migracij iz drugih držav. V teh okoliščinah je voda postala ključna strateška dobrina.

2.3 Vodne politike ni mogoče obravnavati ločeno, saj je voda pomembno povezana s proizvodnjo hrane in energije ter industrijsko proizvodnjo, pa tudi z zdravstvenimi in podnebnimi vprašanji, biotsko raznolikostjo in drugimi okoljskimi vprašanji. Poleg tega ima pomembno razsežnost spola ter medgeneracijsko in medkulturno razsežnost. Voda je ključnega pomena: brez vode ni življenja. Je nepogrešljiv element vseh ciljev trajnostnega razvoja iz agende ZN za trajnostni razvoj do leta 2030. Vodno politiko je zato treba obravnavati ne kot ločeno politiko, temveč tudi kot horizontalno razsežnost, ki jo je treba vključiti v vse politike, kot je to navedeno v 1. načelu Poziva EESO k modremu dogovoru EU ([9]). Vsi si moramo prizadevati na tem področju, preden voda postane redek vir.

2.4 Mladi, ženske ter domorodne in lokalne skupnosti (vključno z migranti in invalidi) so med najbolj ranljivimi za vodni stres in pogosto najbolj trpijo na žariščih vodnega stresa. Zato je treba tem skupinam nameniti večjo pozornost v novih strategijah in politikah na področju vode ter v mednarodnem sodelovanju, da bi se vsem zagotovili ustrezna, dostopna in cenovno dosegljiva oskrba s čisto vodo ter storitve oskrbe z vodo, sanitarne oskrbe in higiene, trajnostno gospodarjenje z vodo, zdravo življenjsko okolje in posledično družbeni razvoj. Po drugi strani imajo te skupine ogromen neizkoriščen potencial, saj lahko s svojimi izkušnjami, praksami in pristopi k upravljanju zemljišč izjemno prispevajo k trajnostnemu gospodarjenju z vodo ter preprečevanju in reševanju konfliktov, povezanih z vodo. Lahko so ključni akterji in posredniki ter bi jih bilo treba priznati tako na ravni odločanja kot na operativni ravni.

2.5 Čeprav znotraj meja EU obstajajo pomembna žarišča vodnega stresa, so zaradi obsežnega in resnega vodnega stresa na svetovni ravni ter s tem povezanih napetosti in konfliktov potrebni obravnava in ukrepanje na svetovni ravni ter rešitve v okviru mednarodnega sodelovanja. To je zlasti pomembno pri čezmejnih vodnih telesih in skupnih vodnih virih, da bi voda postala instrument za vzdrževanje miru in ne vir konfliktov.

2.6 Problemi, povezani z vodo, v tretjih državah imajo neposredno in posredno občutne posledice za EU, zato je to močna spodbuda k dejavni modri diplomaciji prek zunanjih odnosov, tudi mednarodnih partnerstev in večstranskega sodelovanja v okviru sistema ZN (npr. Organizacija Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo, Svetovna zdravstvena organizacija, UNESCO, Mednarodna organizacija dela, Organizacija Združenih narodov za industrijski razvoj in Program Združenih narodov za razvoj).

2.7 Potrebna so posebna prizadevanja za odpravo hudega pomanjkanja vode v obsežnih predelih podsaharske Afrike, ne le zato, ker gre za skrb vzbujajoče razmere, ki odražajo svetovne izzive, temveč tudi zato, ker bodo problemi, s katerimi se sooča Afrika, prej ali slej dosegli EU. Pomanjkanje vode in s tem povezani konflikti bodo namreč verjetno povzročili množične migracijske tokove iz Afrike v EU, močni migracijski tokovi pa lahko vplivajo tudi na obstoječa območja z vodnim stresom v Afriki ter na Bližnjem vzhodu in v Severni Afriki (regiji MENA), s čimer se bo pritisk še povečal. To ponazarja kompleksnost migracij, ki jih povzročajo podnebne spremembe in problemi, povezani z vodo, zato jih mora EU obravnavati pravočasno in proaktivno.

2.8 EESO poudarja, da so izzivi, povezani z vodo, obsežni, raznoliki in kompleksni. Suša je vse večji problem za več regij, med drugim na Bližnjem vzhodu, v Srednji Aziji in Latinski Ameriki. Hkrati dodatne izzive prinašajo vse bolj neredne padavine. Številne države v Evropi, Afriki, Aziji in Latinski Ameriki, pa tudi nekatere otoške države, so izpostavljene pogostim, izredno obsežnim poplavam. Zgodnje opozarjanje in hiter odziv na prizadetih območjih je ključna naloga javnih oblasti, pri čemer je treba čim bolje izkoristiti nove tehnologije za reševanje življenj ter pomoč izpostavljenim skupnostim pri preživetju.

([8]) Konvencija o mokriščih je medvladna pogodba, ki je okvir za ohranjanje in smotrno izkoriščanje vseh mokrišč in njihovih virov. Izraz „mokrišča“ v tem dokumentu zajema reke, jezera, šotišča, ribnike, močvirja in vsa obalna mokrišča. Glej https://www.ramsar.org/.

([9]) https://www.eesc.europa.eu/sl/initiatives/eu-blue-deal.

2.9 Vse večji problem je tudi poslabšanje kakovosti vode, saj je s tem ogrožen vir življenja lokalnih skupnosti na številnih območjih. Čezmejna vodna telesa, reke, jezera in vodonosniki pogosto prenašajo onesnaževala iz ene države ali regije v drugo, med drugim zaradi pomanjkanja znanja in infrastrukture, kar ne le vpliva na življenjske razmere številnih ljudi, temveč povzroča tudi napetosti med državami.

3. **Priznavanje potreb in potenciala mladih, žensk, domorodnih in lokalnih skupnosti (vključno z migranti in invalidi)**

3.1 ***Ključni elementi in dejavniki opolnomočenja***

3.1.1 Sredstva za zaščito ranljivih skupin, izboljšanje njihovih življenjskih razmer na območjih vodnega stresa in nadaljnje sproščanje njihovega potenciala za ukrepanje in vplivanje so podobna za vse skupine. Med najpomembnejšimi elementi so tudi dostop do čiste vode in sanitarnih storitev, ozaveščanje, izobraževanje in usposabljanje za večjo udeležbo na trgu dela in zaposlovanje, varni prostori za izmenjavo znanja in sodelovanje pri oblikovanju politik, vse to pa omogočajo in podpirajo nove tehnologije, ustrezno financiranje in ustrezna pravila.

3.1.2 Ustrezen dostop do storitev oskrbe z vodo, sanitarnih storitev in higiene pomeni več možnosti za boljše življenje s preprečevanjem slabih higienskih razmer in onesnaženja vodnih virov ter boljšim dostopom do čiste pitne vode. To velja zlasti za ženske in dekleta, ki so običajno zaradi tradicije in družbenih norm zadolžene za vprašanja, povezana z vodo. Na številnih območjih, kjer primanjkuje vode, velik delež žensk in mladih dela v kmetijstvu.

3.1.3 Pomembna elementa opolnomočenja sta tudi izobraževanje ter razvoj znanj in spretnosti. Ustrezen dostop do vode sprosti čas za izobraževanje, to pa krepi sposobnost prispevanja k trajnostnemu gospodarjenju z vodo in vodenju na tem področju ter odpira bolj raznolike možnosti zaposlovanja. Na voljo mora biti širok nabor priložnosti izobraževanja in usposabljanja, ki bodo glede na okoliščine in ambicije ustrezale potrebam po spretnostih, povezanih z vodo, od osnovnih znanj in spretnosti do visoke poklicne usposobljenosti, s čimer se bo zagotovila tudi vodilna vloga EU na področju tehnologij za gospodarno rabo vode. Poleg formalnega izobraževanja bi bilo treba spodbujati zglede, okrepiti mreže enakovrednih partnerjev in poglobiti učenje z mentorstvom, tako da se omogočita prenos in izmenjava znanja in izkušenj.

3.1.4 Ranljivih skupin pa ne bi smeli obravnavati zgolj kot ciljnih skupin prizadevanj na področju izobraževanja in usposabljanja. Te skupine imajo posebne spretnosti, znanje in izkušnje, s katerimi lahko pripomorejo k boljšemu gospodarjenju z vodo in oblikovanju politik na tem področju. Zato je še toliko pomembneje, da se jih vključi v postopke načrtovanja politik, odločanja, izvajanja in ocenjevanja. Strukture odločanja morajo omogočiti resnično in učinkovito interakcijo ter sodelovanje, ki upošteva različna stališča in presega zgolj obveščanje od zgoraj navzdol ali enostransko posvetovanje od spodaj navzgor.

3.1.5 Te skupine v diplomaciji na področju vode sodelujejo predvsem prek povezav med akterji civilne družbe. Pomembno je dodatno okrepiti tovrstno drugotirno modro diplomacijo ([10]), hkrati pa upoštevati lokalna stališča v okviru prvotirne, vladne diplomacije ([11]). S tem se dejansko slišijo glasovi ranljivih skupin, upoštevajo njihovi interesi in izkoristi njihov potencial.

3.1.6 Nove tehnologije dajejo nov zagon, tako za boljše gospodarjenje z vodo kot za krepitev vloge ranljivih skupin. Inovativne modre tehnologije ponujajo nova sredstva za razvoj oskrbe z vodo, preprečevanje pomanjkanja vode in onesnaževanja ter pripravo na tveganja, povezana z vodo, vključno z ekstremnimi vremenskimi razmerami, ki jih povzročajo podnebne spremembe. Pomemben del teh rešitev so digitalne tehnologije, njihova uvedba pa omogoča tudi bolj vključujoče

([10]) Drugotirno diplomacijo izvajajo nedržavni akterji, ki si s strategijami za reševanje konfliktov (med drugim prek delavnic in pogovorov) prizadevajo za umirjanje ter zmanjšanje napetosti ali strahu med skupinami v sporu. Ti nevladni, neformalni in neuradni stiki gostijo dejavnosti, kot so delavnice in pogovori za izboljšanje komunikacije in razumevanja v javnosti.

([11]) Prvotirna diplomacija običajno velja za glavno orodje zunanje politike države za vzpostavljanje miru. Izvajajo jo diplomati, visoki vladni uradniki in vodje držav, njen cilj pa je vplivanje na politične strukture moči.

pristope k izobraževanju, komuniciranju in udeležbi. Ker je elektrifikacija osnovni pogoj, na primer za distribucijo vode in digitalne povezave, je treba vodno, energetsko in digitalno infrastrukturo razvijati skupaj, da bi oblikovali družbo, ki pametno ravna z vodo ([12]). Celostne vodne rešitve lahko dodatno spodbujajo kampanje obveščanja o trajnostni rabi vode in varstvu vodnih virov ter razvoj modelov pametne rabe vode.

3.1.7 Pri razvoju infrastrukture, izobraževanja in usposabljanja, povezanih z vodo, ter pri krepitvi zmogljivosti na splošno imajo ključno vlogo učinkovita partnerstva in s tem povezano financiranje. Dostop do finančnih sredstev je tudi predpogoj za razvoj podjetništva in gospodarskih dejavnosti. Pri tem imajo poleg sredstev EU bistveno vlogo nacionalne agencije in financiranje mednarodnega razvojnega sodelovanja. S tesnim usklajevanjem se ustvarjajo sinergije in dosegajo boljši rezultati. Ključna je izmenjava dobre prakse, nacionalne donatorske programe pa je treba spodbujati, da se bolje uskladijo z lokalnimi potrebami. Prav tako je treba evidentirati in spremljati porabo sredstev ter zagotoviti, da je financiranje učinkovito in podpira opolnomočenje ranljivih skupin, tudi z oskrbo z vodo, izobraževanjem in ozaveščanjem o vprašanjih, povezanih z vodo, kot sta potreba po sanitarnih storitvah in preprečevanje onesnaževanja.

3.1.8 Mednarodne konvencije o človekovih pravicah, delu, boju proti korupciji in okolju tvorijo pravni okvir za zaščito in opolnomočenje ranljivih in premalo zastopanih skupin pri vprašanjih, povezanih z vodo. Več prizadevanj je treba usmeriti v izvajanje teh pravil v vseh državah in projektih. Povečati je treba tudi ozaveščanje ranljivih skupin o pravicah in priložnostih, povezanih z vodo, hkrati pa se boriti proti pristranskim stereotipom in propagandi.

3.2 *Izkoriščanje potenciala mladih*

3.2.1 Današnje svetovno prebivalstvo šteje osem milijard ljudi, od tega jih je približno 1,8 milijarde starih med 10 in 24 let, to število pa raste ([13]). Glede na to, da velika večina mladih živi v državah trgov v razvoju, kjer predstavljajo velik delež prebivalstva, so ključnega pomena kot ciljna skupina in akterji v politiki na področju vode. Za izboljšanje njihovih priložnosti je potrebna široka paleta ukrepov, kar je na primer pokazala pobuda za pomoč mladim v Ugandi pri izboljšanju njihove ravni izobraženosti in usposobljenosti ter dostopu do hrane in vode, da bi nova generacija, polna vere, upanja in ljubezni, preoblikovala svojo skupnost ([14]).

3.2.2 Z rastjo prebivalstva se povečuje pritisk na vodne vire, zato je treba opredeliti obstoječa in prihodnja tveganja za vodne vire. V ta namen je treba izboljšati znanje, razumevanje in spretnosti, povezane z dostopom do vodnih virov in njihovim varstvom, in poudariti pomen trajnostnega gospodarjenja z vodo. Mladi pričakujejo ustrezne življenjske pogoje in pozitivne obete na poklicnem področju in pri zaposlovanju, hkrati pa so pripravljeni tudi prispevati k pozitivnemu razvoju in odpornosti svojih skupnosti in držav. Pogosto so nosilci sprememb ter spodbujevalci gospodarskega, socialnega in okoljskega napredka.

3.2.3 Mladi lahko pri oblikovanju politik izpodbijajo obstoječe strukture in postopke ter prispevajo nove zamisli, če dobijo priložnost za to. Prav tako lahko pomagajo predlagati inovativne rešitve za storitve oskrbe z vodo, sanitarne oskrbe in higiene ter gospodarjenje z vodo. Poleg tega so se sposobni in pripravljeni povezovati prek meja ter tako krepiti mednarodno sodelovanje.

3.2.4 Vendar dejavno vključevanje mladih v dejavnosti in upravljanje, povezane z vodo, preprečuje več ovir, med drugim:

— nevključujoče in nereprezentativne strukture: mladi so pogosto izključeni iz postopkov odločanja, kadar pa so vanje vključeni, se njihovo mnenje pogosto ne upošteva;

— vrzeli v znanju in spretnostih: vprašanja, povezana z vodo, pogosto zahtevajo posebno in tehnično strokovno znanje;

— jezikovne ovire v mednarodnem sodelovanju;

— omejene možnosti za krepitev zmogljivosti;

— razdrobljenost mladinskih pobud in gibanj.

([12]) UL C, C/2024/878, 6.2.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/878/oj.

([13]) 10 things you didn't know about the world's population (Deset dejstev, ki jih ne poznate o svetovnem prebivalstvu), Urad odposlanke generalnega sekretarja za mlade.

([14]) https://fieldsoflife.org/why-east-africa/.

3.2.5 Da bi premagali te in druge ovire, mladi že zelo zgodaj potrebujejo priložnosti za izobraževanje in usposabljanje. Zato so potrebni zadostni viri, med drugim dovolj učiteljev v lokalnih skupnostih in zmogljivosti za poučevanje na daljavo. Mladi ter zlasti dekleta in ženske morajo imeti tudi dostop do poklicnega usposabljanja in visokošolskega izobraževanja. Poudarek bi bilo treba nameniti izobraževalnim programom za mlade, katerih učni načrti vsebujejo trajnostno gospodarjenje z vodo in diplomacijo na področju vode, da se bo naslednja generacija zavedala sedanjih in prihodnjih izzivov, povezanih z vodo, in bo dobro pripravljena na njihovo reševanje. Za širši učinek bi bilo treba uporabiti digitalna orodja in platforme, da bi spodbudili udeležbo mladih iz odročnih gorskih, otoških in drugih prikrajšanih območij ter jim zagotovili dostop do izobraževanja, usposabljanja in forumov za oblikovanje politik.

3.2.6 Poleg kompetenc, povezanih z vodo, bi bilo treba mlade opremiti s splošnimi državljanskimi veščinami, da bi lahko bolje vplivali na upravljanje voda in oblikovanje politik ter pri tem učinkovito sodelovali. Državljanska vzgoja je potrebna tudi z vidika priprave na prihodnost, saj so mladi voditelji prihodnosti in jim je treba omogočiti udeležbo v današnjih javnih politikah ([15]). Opremiti bi jih bilo treba tudi s podjetniškimi spretnostmi ter jih spodbujati in podpirati pri ustanavljanju podjetij, s čimer bi prispevali k zaposlovanju.

3.3 *Krepitev vloge žensk*

3.3.1 Vodni stres ([16]) po vsem svetu prizadene predvsem ženske in dekleta, saj so tradicionalno odgovorne za to, da hodijo po vodo. Podatki kažejo, da:

— ženske po vsem svetu, ki so odgovorne za 72 % dnevne oskrbe gospodinjstev z vodo ([17]), vsak dan porabijo skupaj 200 milijonov ur za prinašanje vode; ([18])

— povprečni dnevni tovor pri prinašanju vode znaša 30 kg, pri čemer je pogosto treba pot do vodnega vira in nazaj opraviti večkrat; ([19])

— je dvakrat verjetneje, da so za oskrbo gospodinjstva z vodo zadolžene deklice (mlajše od 15 let) kot dečki, zaradi česar so izpostavljene napadom in ne morejo obiskovati šole in pridobiti dragocenih znanj in spretnosti; ([20])

— so ženske na večkilometrski poti pri iskanju vode na osamljenih in nevarnih območjih in čakanju v dolgih vrstah običajno žrtve nadlegovanja.

3.3.2 Znanstveno je dokazano, da boljši dostop do storitev oskrbe z vodo, sanitarne oskrbe in higiene ženskam omogoča, da imajo boljši nadzor nad svojim življenjem na osebni ravni, v gospodinjstvu in skupnosti, to pa krepi skupnosti, ker:

— ženskam omogoča namakanje in večjo pridelavo hrane zase in za svojo družino;

— ženske niso več dolžne vlagati čas in trud v prinašanje vode, s čimer se jim omogoči udeležba v drugih dejavnostih, kot so izobraževanje, usposabljanje, podjetništvo, zaposlitev, kultura, osebni razvoj in vodenje, kar posledično povečuje njihove možnosti za višji dohodek;

— se izboljšuje reproduktivno zdravje in otroško varstvo;

— prispeva k višjemu BDP.

([15]) Odličen primer je UfM Water and Youth Engagement Strategy (Strategija za sodelovanje mladih pri dejavnostih, povezanih z vodo, v okviru Unije za Sredozemlje). V skladu s temeljnimi načeli opolnomočenja mladih pri trajnostnem gospodarjenju z vodo ponuja dragocen okvir za povečanje udeležbe mladih v postopkih upravljanja in odločanja, povezanih z vodo. Strategija poudarja potrebo po prilagojenih pobudah za krepitev zmogljivosti in po projektih, ki jih vodijo mladi in so ključni za spodbujanje inovacij in za to, da bodo mladi imeli vlogo voditeljev, ne zgolj udeležencev, v vodnem sektorju. Strategija zagovarja vključevanje stališč mladih na lokalni in mednarodni ravni.

([16]) UL C 349, 29.9.2023, str. 60.

([17]) Agencija ZN za ženske.

([18]) *Collecting water is often a colossal waste of time for women and girls* (Prinašanje vode je pogosto velika izguba časa za ženske in dekleta), UNICEF.

([19]) Organizacija ZN za prehrano in kmetijstvo (FAO).

([20]) UNICEF.

3.3.3 Da se ženske in dekleta ne bi ukvarjale zgolj z zadovoljevanjem osnovnih potreb svojih družin na območjih vodnega stresa in da bi zagotovili boljše varstvo vodnih virov, so potrebni naprednejši sistemi upravljanja voda in ravnanja z odpadno vodo.

3.3.4 Dostop do izobraževanja in različne priložnosti za učenje so še en steber za krepitev vloge žensk na področju vode. Ustrezno pozornost je treba nameniti tudi raznolikim možnostim za delo in dostojnim delovnim pogojem za ženske, vključno s preprečevanjem diskriminacije, nadlegovanja in vsakršnih zlorab. Poleg tega bi bilo treba ženskam zagotoviti vse možnosti za podjetništvo. Poleg izobraževanja je za to potreben zakonsko dovoljen dostop do infrastrukture, zemljišč, naravnih virov in financ. Pri tem je lahko dragoceno mikrofinanciranje.

3.3.5 Enake možnosti za izobraževanje, usposabljanje, delo in podjetništvo prispevajo k izboljšanju enakosti spolov na splošno, kar je pogosto izziv, saj je to povezano s kulturo in odnosom skupnosti. Zato je bistveno ozaveščati o koristih enakosti spolov in opredeliti strukturne ovire, ki jo onemogočajo.

3.3.6 Enakost spolov je sicer vprašanje človekovih pravic, je pa tudi bistvena za sprostitev celotnega potenciala prebivalstva za krepitev gospodarskega, družbenega in okoljskega napredka. Ker so ženske pogosto odgovorne za nemoten potek vsakodnevnih opravil ter združljivost različnih potreb in virov, imajo dobro izhodišče za prevzem vloge pri trajnostnem gospodarjenju z vodnimi viri, modri diplomaciji in zagotavljanju, da se v odločitve, ki vplivajo na vodo, vključi širši nabor vrednot. To velja tako za praktično gospodarjenje z vodo kot za politično odločanje in diplomacijo ([21]). Zato je treba ženske spodbujati in podpirati pri odločanju za poklicno pot na tem področju.

3.3.7 Ženskam bi bilo treba omogočiti dostop do vodstvenih položajev ter jih spodbujati k pridobivanju tehničnega in pravnega strokovnega znanja in vodstvenih veščin, da bi lahko izkoristile svoj potencial v politiki, gospodarstvu, tretjem sektorju in organizacijah, ki prispevajo k trajnostnemu gospodarjenju z vodo in modri diplomaciji. Zato bi bilo treba na področju gospodarjenja z vodo vzpostaviti posebne programe mentorstva za ženske, da bodo imele dostop do vodstvenih položajev in da se spodbudi njihova udeležba v postopkih odločanja na vseh ravneh. Poleg tega je pomembno podpirati samozavest žensk in njihov poklicni razvoj, tudi z mreženjem na vseh ravneh, od lokalne do mednarodne. Primer za to sta mreža žensk v diplomaciji na področju vode v porečju Nila in mreža žensk na področju gospodarjenja z vodo v Srednji Aziji in Afganistanu. Te mreže so izkustvene skupnosti. Glavni cilj mreže žensk v diplomaciji na področju vode je krepitev vloge žensk in njihovo vodenje pri odločanju na visoki ravni o čezmejnih povodjih.

3.4 *Vključevanje domorodnih in lokalnih skupnosti (vključno z migranti in invalidi)*

3.4.1 Domorodna ljudstva predstavljajo 5 % svetovnega prebivalstva in poseljujejo, imajo v lasti ali upravljajo približno 20–25 % kopenske površine Zemlje ([22]). Na teh območjih se nahajajo številni kritični vodni viri, kot so vodni stolpi, mokrišča in reke, za katera so tisočletja skrbela domorodna ljudstva, česar jim pogosto ne priznavajo tisti, ki so imeli koristi od njihovih prizadevanj. Ker so močno odvisna od naravnih virov in ekosistemov, so med prvimi, ki se soočajo s problemi, povezanimi z vodo. Še posebej so izpostavljena tveganjem za prehransko varnost, med drugim posledicami za ribolov, lov in pašo živine. Ti problemi so pogosto povezani s sušami ali poplavami, na arktičnem območju pa so možnosti lova omejene zaradi taljenja ledu, ki ga povzročajo podnebne spremembe in ki onemogoča gibanje po ledu.

([21]) Dva konkretna primera: 1) primerjalna študija o krepitvi vloge žensk v diplomaciji na področju vode na Bližnjem vzhodu in Severni Afriki (regija MENA), ki sta jo izvedla inštitut Geneva Water Hub in partnerstvo Global Water Partnership – Mediterranean (GWP-Med), poudarja ključno vlogo žensk v diplomaciji na področju vode v regiji MENA. Študija nudi dragocen vpogled v izzive in priložnosti za krepitev vloge žensk na tem področju, pri čemer poudarja potrebo po ciljno usmerjenem ukrepanju v podporo vodilnemu položaju žensk na področju gospodarjenja z vodo in diplomacije na tem področju; 2) delovni program Gender and Wetlands, The Convention on Wetlands (Spol in mokrišča, Konvencija o mokriščih).

([22]) https://siwi.org/publications/indigenous-people-water-and-climate-change/.

3.4.2 Ženske v domorodnih skupnostih se pogosto srečujejo z dodatnimi problemi zaradi etničnega porekla, spola ali domorodne identitete. To se kaže v nadlegovanju, nasilju, diskriminaciji na delovnem mestu ter pomanjkanju pravic na političnem in pravnem področju, med drugim v povezavi z lastništvom zemljišč in dostopom do naravnih virov ([23]). Kljub temu v mnogih skupnostih te ženske ohranjajo znanje, povezano z vodo, zato je njihovo vsebinsko sodelovanje ključnega pomena.

3.4.3 Domorodna ljudstva običajno čutijo dolgotrajno, globoko povezanost z vodo, zemljišči in mokrišči ter imajo edinstveno znanje o tem, kako te vire ohraniti, zaščititi in trajnostno izkoriščati, ki je pogosto povezano z njihovo zavezo za zaščito območij v skladu z njihovim odnosom do regij, v katerih prebivajo. V perujskih Andih domorodne skupnosti na primer sadijo veliko število sadik hitro rastočih in odpornih dreves *queuña* na strmih gorskih pobočjih, s čimer preprečujejo erozijo ter shranjujejo in filtrirajo vodo, ki napaja izvire in mokrišča nižje v toku ([24]). Znanje domorodnih ljudstev, ki se prenaša med generacijami, pogosto prek ustnega izročila, mora biti vir navdiha. To znanje je treba preučiti in uporabiti v okviru smotrnih partnerstev v številnih kontekstih, tudi v diplomaciji na področju vode.

3.4.4 Po drugi strani je bistveno okrepiti varstvo pravic intelektualne lastnine domorodnih ljudstev in lokalnih skupnosti, ki se nanašajo na tradicionalno znanje in izraze. To velja za izume, ki temeljijo na tradicijah, kulturne izraze, zasnovo izdelkov, recepte ter geografsko poreklo blaga in storitev ([25]).

3.4.5 Kljub nedavnemu napredku obstaja očitna potreba po proaktivnih platformah za vsebinsko sodelovanje med domorodnimi skupinami ter nacionalnimi in lokalnimi organi, pa tudi z mednarodno skupnostjo, v zvezi s praksami na področju vode. Ustrezen dialog, ki temelji na skupnih interesih in dogovoru, je bistven za vzpostavitev dolgotrajnih odnosov, globljega zaupanja in vzajemnega spoštovanja med vladami in domorodnimi skupnostmi ter ženskami in mladimi. Odločitve na mednarodni ravni pogosto ne upoštevajo pogledov, znanja ali rešitev domorodnih ljudstev. Zato jih je treba tudi sistematično vključevati v mednarodno sodelovanje, da se zagotovi spoštovanje njihovih človekovih pravic in v celoti razišče potencial teh skupin.

3.4.6 Vsem lokalnim skupnostim v vseh regijah je treba zagotoviti dostop do infrastrukture, informacij in izobraževanja. Vendar bi bilo treba pri praktičnih rešitvah ustrezno upoštevati lokalne razmere in stopnjo razvoja, saj se potrebe in možnosti ljudi, ki živijo na gorskih območjih, otokih ter v majhnih in izoliranih vaseh brez ustreznega dostopa do vode, močno razlikujejo od potreb in možnosti ljudi na bolj razvitih območjih, vsak kontekst pa zahteva prilagojene rešitve. Glede na to, da imajo organizacije civilne družbe na lokalni ravni pogosto pomembno vlogo pri vprašanjih, povezanih z vodo, in pri pomoči ranljivim skupinam, bi jih bilo treba vključiti v lokalne procese oblikovanja politik.

4. **Priložnosti EU za partnerstva**

4.1 EU ima osrednjo vlogo pri soočanju z vodnim stresom na svetovni ravni prek svojih zunanjih odnosov in mednarodnih partnerstev, ki jih dopolnjujejo nacionalni donatorski programi. Na podlagi svojega naprednega pravnega okvira, tehnoloških zmogljivosti in pomembne vloge donatorice na tem področju lahko veliko prispeva k trajnostnemu gospodarjenju z vodo, dostopu do vode in sanitarnih storitev, izobraževanju in usposabljanju, upravljanju voda in reševanju sporov. Pri tem lahko uporabi tudi svoje izkušnje s krepitvijo enakosti spolov in participativnim oblikovanjem politik, med drugim z vključevanjem mladih, ter ponudi smernice na tem področju. Zelo pomembna bi bila lahko tudi uporaba orodij mikrofinanciranja v korist prizadetih skupin.

4.2 Podsaharska Afrika je zaradi svojih posebnih demografskih, geografskih in političnih razmer postala središče prizadevanj modre diplomacije. Ker se bo destabilizacija Afrike zaradi vodnega stresa verjetno razširila na Bližnji vzhod in v Severno Afriko ter EU in povzročila prehransko in migracijsko krizo, je nujen proaktivni pristop Evrope. Viktorijino jezero, Čadsko jezero ter porečja Nila, Nigra in Konga so žarišča vodnega stresa, ki jim je nujno treba nameniti pozornost, da bi zaščitili okolje ter preprečili podnebne in vodne katastrofe, ki bi lahko sprožile nove konflikte in migracijske valove proti Evropi.

([23]) Indigenous women's realities: Insights from the Indigenous Navigator, IWGIA in MOD, 2020.
([24]) https://library.panos.co.uk/features/stories/seeds-of-water.html#0_00337302.
([25]) https://www.wipo.int/sme/en/traditional-knowledge.html.

4.3 Afrika je v okviru strategije Global Gateway ([26]) in strategije EU za gospodarsko varnost ([27]) ključna partnerica EU. Glede na to, da si druge svetovne sile, zlasti Kitajska in Indija, dejavno prizadevajo za prisotnost v Afriki, je sodelovanje s to celino nedvomno izjemno pomembno za gospodarsko in geopolitično varnost ter strateški položaj EU v svetu. Zato je nujno, da EU razvije celovito strategijo za Afriko, katere nepogrešljiv del bo modra diplomacija.

4.4 Glede na izzive na območjih vodnega stresa, zlasti v podsaharski Afriki, ter tveganja in priložnosti, ki jih prinašajo za EU, EESO priporoča pripravo **vodilnega partnerskega programa** za vsaj eno območje v Afriki, ki bo celovito zajemal različne elemente opolnomočenja. Predlaga, da se v program vključijo naslednji ukrepi:

4.4.1 sodelovanje in podpiranje razvoja **infrastrukture** za vodo in odpadno vodo ter s tem povezanih storitev, da se izboljša dostop do storitev oskrbe z vodo, sanitarnih storitev in higiene, s posebnim poudarkom na trajnostnosti, okoljskih posledicah in prizadevanjih za obnovo;

4.4.2 podpiranje krepitve lokalnih zmogljivosti na področju izobraževanja in usposabljanja, olajševanje študentskih izmenjav z EU in spodbujanje priložnosti v okviru nabora talentov EU ob hkratnem preprečevanju bega možganov in spodbujanju krožnih migracij ([28]), da bi izboljšali **kompetence in spretnosti**, potrebne za trajnostno gospodarjenje z vodo in modro diplomacijo. Posebna prizadevanja bi morali nameniti izobraževanju deklet in žensk;

4.4.3 sodelovanje na področju **modrih tehnologij**, skupaj s potrebnimi elektroenergetskimi tehnologijami, da bi pripomogli k izboljšanju dostopa do storitev oskrbe z vodo, sanitarne oskrbe in higiene, gospodarne uporabe vode, nadzora nad onesnaževanjem in zanesljive oskrbe s čisto vodo. Pri izbiri tehnologije bi bilo treba ustrezno upoštevati lokalne razmere;

4.4.4 spodbujanje **podjetništva** in zaposlovanja z izboljšanjem pogojev in zmogljivosti za ustanavljanje lokalnih podjetij. Posebno podporo je treba nameniti mladim podjetnikom in podjetnicam;

4.4.5 spodbujanje izvajanja mednarodnih konvencij o delu, da se zagotovijo dostojni **delovni pogoji**. Posebno pozornost bi bilo treba nameniti preprečevanju diskriminacije na podlagi spola in etničnega porekla ter spoštovanju človekovih pravic;

4.4.6 vzpostavitev sodelovanja z lokalnimi oblikovalci politik in različnimi skupinami, da bi okrepili **participativno oblikovanje politik in modro diplomacijo**. Namen tega sodelovanja več deležnikov bi moral biti opolnomočenje mladih, žensk in domorodnih ljudstev za preprečevanje in reševanje problemov in konfliktov, povezanih z vodo;

4.4.7 sodelovanje pri razvoju digitalne infrastrukture in povezav, da bi izkoristili priložnosti, ki jih prinaša **digitalizacija** na področju gospodarjenja z vodo, izobraževanja in komuniciranja. To bi morala spremljati prizadevanja za razvoj digitalnih spretnosti lokalnih skupnosti;

4.4.8 vključevanje **civilne družbe EU** v program, da se okrepi izmenjava znanja in izkušenj na lokalni ravni. V celoti bi bilo treba izkoristiti sedanje strukture sodelovanja;

4.4.9 dodelitev zadostnih **sredstev** programu, tudi za razvoj infrastrukture, izobraževanje, dialog z več deležniki in podjetja, da se zagotovi izvajanje zgoraj navedenih ukrepov;

([26]) https://www.eesc.europa.eu/sl/our-work/opinions-information-reports/opinions/global-gateway/opinions.
([27]) https://www.eesc.europa.eu/sl/our-work/opinions-information-reports/opinions/european-economic-security-strategy.
([28]) UL C 75, 28.2.2023, str. 136.

4.4.10 **spremljanje in ocenjevanje** izvajanja in učinka programa z namenom njegove nadgradnje v prihodnosti. Osredotočiti bi se bilo treba predvsem na rezultate v zvezi z mladimi, ženskami ter lokalnimi in regionalnimi skupnostmi kot ciljnimi skupinami in akterji na področjih gospodarjenja z vodo in politike.

V Bruslju, 4. decembra 2024

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Oliver RÖPKE